

Дзмітрый Лазоўскі і тры абвяржэнні сумніўных ісцін

Па абсалютныя ісціны трэба сягаць у нябёсы, усе астатнія — досыць адносныя. Вось і размова з доктарам тэхнічных науک, прафесарам, рэктарам Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта Дзмітрыем Лазоўскім абвергла адразу тры з іх: пра тое, што калі дзіця ўжо не кладзеца ўпоперак лаўкі, выхоўваць яго позна, пра ніzkую столь у кар'еры выдатніка, пра немагчымасць лідэрства для рэгіянальнай ВНУ. Пытанні задавала Святлана Воцінава.

— Вы былі прызначаны рэктарам Полацкага ўніверсітэта ў той жа год, калі на яго баланс быў перададзены будынак езуіцкага калегіума, які ўвабраў «мудрасць езуітаў, пажонкасць піяраў, доблесць кадэтаў, але аб многіх таямніцах дагэтуль маўчыць». Што яго сцены — для вас? Ці чакаеце ад іх новых адкрыццяў?

— Так, у 2003 годзе корпусы езуіцкага калегіума былі перададзены ўніверсітэту з балансу Міністэрства абароны. З гэтай падзеі пачалася новая старонка гісторыі Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта, былога Наваполацкага політэхнічнага інстытута. Папярэдні рэктар, Эрнест Міхайлавіч Бабенка, справядліва бачыў наступнае: Наваполацк, канечнэ, месца дастойнае — і новы горад, і прымысловы цэнтр, на якім трymаецца ўвесь рэгіён, — але навучанне на гэтай зямлі мае гісторыю значна глыбейшую, і не можа тутэйшая адукцыя не бачыць сваіх каранёў. Каб адбылося гэта, кіраўніцтвам ўніверсітэта была праведзена вялізная праца. Першыя цяжкасці звязваліся з тым, што будынак належаў шпіталю, у якім лячыліся ветэраны вайны і адстаўнікі. Як ні круці, аб'ект гэты быў патрэбны. Але полацкая інтэлігенцыя не магла не разважаць над лёсам будынка і не засталася ў баку ад спрэчак і абмеркаванняў, а тагачасны міністр абароны Леанід Мальцаў прасякнуўся гісторыяй калегіума і сэрцам адчуў, што правільна будзе аддаць яго ўніверсітэту. З таго моманту гісторыя зрабіла па-

варот: ўніверсітэт не толькі пачаў насіць назуву старажытнага горада, але ён ужо і размяшчаўся ў старажытным горадзе. Быццам і новы крок, і новая старонка, і новая глава у гісторыі ўніверсітэта, ды лепш сказаць, што ён вярнуўся на сваё старое, даўно яму прызначанае месца.

Гісторыя Полацкай зямлі, канечнэ, складаная, але адназначна гэта быў цэнтр адукцыі і культуры. І калі ўніверсітэту перадалі калегіум, ён убачыў сваё прызначэнне: быццам у будучыню рухацца, але адначасова і ў мінулае. Карані, да якіх нам ісці і ісці, але якія мы паступова адраджаем, даюць моцы і велічы не толькі ўніверсітэту, але і ўсёй адукцыі Беларусі. Таму да гэтых сцен стаўленне ў кожнага, хто б сюды ні трапляў, містычнае: у сценах гэтых захапляюцца і натхняюцца. І мо было б прасцей пакласці на некаторых паверхах новую кафлю, бо з ча-

сам старая, якой больш за сто, нават дзвесце гадоў, пасціралася, тым не менш падыход у нас іншы: як мага больш, як мага захаваць усё так, як было. Чыгунныя прыступкі старой лесвіцы на ніжніх паверхах адшліфаваліся, але па іх хадзіла Кацярына. На жаль, шмат з таго, што належыць калегіуму, страчана, але нешта ў свеце яшчэ, спадзяёмся, ёсць, што яму дакладна належала. Таму і адкрыцці, упэўнены, непазбежныя.

— Чыя гэта была ідэя — пакінуць атмасферу ў будынку былога калегіума такой, каб яна не толькі настроўвала на засваенне гісторыі, але і прымушала студэнтаў з'яўляеца ледзь не сведкамі ранейшых часоў і падзеяў?

— Пакінуць адкрытымі часткі старых сцен, захаваць скляпенні і лесвіцу, размясціць чытальную залу на месцы ранейшай — усё гэта было закладзена ў праекце, зацверджаным Міністэрствам культуры, і навуковы кіраўнік Вадзім Васільевіч Гліннік пільна сачыў за выкананнем таго, на што мы, прадстаўнікі ўніверсітэта, і без таго вельмі ахвотна ішлі, бо гэта і ўпрыгожвае, і даказвае важны факт: аб'ект не з'яўляеца «навастроем». У якасці музея гэты будынак і не разглядаўся. Музэй даследчыка і без яго, а вось вярнуць гістарычнаму месцу права прыносіць практичную карысць — стварыць прастору быццам музейную, але каб яе не проста наведвалі з мэтай толькі паглядзеца, а выкарыстоўвалі для навучання, каб яна натхніла на разумовую дзеянасць, жывіла ўражаннямі

дзеля будучых поспехаў, — ідэя каштоўная. Дзеля яе реалізацыі і бібліятэка размешчана сёння там, дзе яна размяшчалася ў езуітаў. Падчас вайны акурат у гэта месца ўпала бомба. Яна прабіла дах і перакрыцце, але не разарвалася, і амаль да нашых дзён, паколькі ніхто гэтую частку калегіума не эксплуатаваў, тут зеўрала дзірка. Мы ўзнавілі скляпенні сучаснымі метадамі, абсталявалі бібліятэку і канцэртную залу. Увогуле, вучыцца ў такім месцы — справа незвычайная, нашы выпускнікі дакладна маюць нешта такое, чаго не маюць выпускнікі іншых універсітэтаў. Ніхто тут не псуе ні сцэны, ні мэблю, ніхто нічога на іх не крэмзае. Сама атмасфера не дазваляе гэта рабіць.

— Вы скончылі, па сутнасці, ту ю самую навучальную ўстанову, хоць і называлася яна інакш. Як пачынаўся ваш асабісты шлях да таго, што ёсць сёння?

— Мне з самага пачатку пашанцавала: я тут нарадзіўся. Як толькі пачалося ў 1962 годзе будаўніцтва нафтаперапрацоўчага завода, дзе працавалі мае бацькі, я, трохгадовы, стаў жыхаром маладога горада Наваполацка. І калі ўзнікла пытанне, дзе атрымаць вышэйшую адукацыю, Наваполацкі політэхнічны інстытут, які меў тады пяць-шэсць спецыяльнасцей, не мог не разглядацца. Лёс закінуў на будаўніцтва — прамыслове і грамадзянскае. То бок, па адукацыі я будаўнік. У развіцці нашай навучальной установы — спачатку філіяла адразу дзвюх ВНУ Мінска, тэхналагічнага і політэхнічнага інстытутаў, а пасля ўжо самастойнай — заўёсды ўдзельнічаў той, хто тут вучыўся. Аб развіцці матэрыяльна-тэхнічнай базы клапаціліся ўсе і ўсімі даступнымі сродкамі, у тым ліку і «вячэрнікі» на сваіх прымысловых аб'ектах і ў лабараторыях. Кожны студэнт меў пачуццё гонару, і ніхто не сумняваўся, што ён вучыцца ў найлепшым інстытуце рэспублікі, хаця і новым.

Кіраўнікоў за ўсю агульную гісторыю ўстановы налічваеца пакуль толькі трох: Эрнест Міхайлавіч Бабенка, Пётр Іванавіч Швед і я. Mae папярэднікі рабілі максімальна магчымае для развіцця ўстановы, і кожны член калектыву гэта адчуваў, і ў кожнага было жаданне працаваць так, каб становілася лепш і лепш. Я скончыў аспірантуру ў Маскве, трох гадоў там правучыўшыся, але і

«Аддаю перавагу літаратуре, звязанай з вышэйшай школай, цікаўлюся сусветнымі тэндэнцыямі ў адукацыі».

думкі не прамільгнула, каб там, у Маскве, і застаца, і што недзе ў іншым месцы, а не тут я могу спатрэбіцца. Спачатку працеваў дэканам, пасля прызначылі рэктарам. Калі ўжо надышла мая чарга, дык хіба ж мог я не пакінуць след у гэтай установе? Безумоўна, размова ідзе пра ўсе накірункі працы: і вучэбны працэс, і навуковую дзейнасць, і матэрыяльнае забеспечэнне.

За чатырнаццаць гадоў майго рэктарства галоўнае дасягненне — калегіум. З 2005 да 2015 года ён уладкоўваўся і ўладкаваны цяпер так, што нават презідэнт яго адзначаў: так павінен выглядаць кожны ўніверсітэт. Прытым сродкі былі задзейнічаны мінімальныя. Мы падыходзілі да ўзнаўлення вельмі эканомна. Выдаткована вялікая колькасць нашых, чалавечых, рэсурсаў — гэта іншая справа. Паколькі ўніверсітэт мае спецыяльнасці, звязаныя з будаўніцтвам, то і задзейнічаны былі выкладчыкі і студэнты — і ў праектаванні, і пры ўніясенні змен у праект, і на саміх будаўнічых пляцоўках, якія былі звычайна базай практикі для нашых студэнтаў і студэнцкіх атрадаў. Усё рабілася ўласнымі сіламі: дзейнасць папярэднікаў не давала магчымасці працеваць неяк іначай. Я і цяпер, як некалі студэнтам, адчуваю, што наш універсітэт лепшы. Але пакуль пануе такі падыход: лепшыя ўніверсітэты апрыёры сталічныя. Між тым ва ўсім свеце лепшыя ўніверсітэты размяшчаюцца якраз не ў сталіцах, і гэты тэзіс мы падтрымліваем. Усё ж прызначаны лепшым і сапраўды лепшы — гэта розныя рэчы.

Ля бібліятэкі, у праектаванні якой браў удзел
Дзмітрый Лазоўскі.

— **Вы назвалі папярэднікаў, сказаўши пра іх вельмі цёплыя слова. А хто і што паўплывалі на ваш светапогляд у школьнія гады?**

— Я скончыў школу з залатым медалём, і тут трэба дадаць, што я сапраўды вучыўся, — выконваў усе хатнія заданні. Кажуць, нехта можа быць вельмі разумным і вучыцца яму лёгка. Я зарабляў адзнакі працай, стараннем, упартасцю. Гэтак жа вучыўся і ў інстытуце. Спецяльнасць была складаная, тэхнічная, але я вучыў заўсёды больш чым на пяць балаў і скончыў з сярэднім балам 5,0. Хоць пра некаторыя прадметы казалі так: гэта не трэба, гэта не спатрэбіцца, гэта лішняе. А ў выніку ўсё трэба, ўсё як-небудзь спатрэбілася, нічога лішняга, як паказала жыццё, няма. І нават на сённяшнія пасадзе, вырашаючы нейкія тэхнічныя, калябудаўнічыя пытанні — звязаныя з якім-небудзь водазабеспечэннем ці водаадвядзеннем, — я аказваюся ў курсе ўсіх спраў, і неяк вельмі лёгка ўспамінаецца ўсё, што атрымаў падчас навучання. Я і сёння гавару студэнтам, што лішніх ведаў не бывае і лепш вучыцца, чым не вучыцца. У аспірантуры я таксама імкнуўся быць лепшым. Пасля вяртання сюды на працу займаўся на кафедры навуковай дзейнасцю. Пад майм кіраўніцтвам дыпломнікі троны запар займалі першыя месцы ў конкурссе дыпломных праектаў сярод студэнтаў больш за паўсотні будаўнічых ВНУ краіны. Гэта яшчэ ў Савецкім Саюзе. Неяк так павялося, што я заўсёды імкнуся зрабіць як мага лепш, падысці да справы з творчага боку. Майм падначаленым, можа, і складана са мной працеваць у нейкія пэўныя моманты, але ў рэшце рэшт яны пераймаюць мае імкненні і гэты лозунг, можна назваць яго ўстаноўкай або крэдада: калі мы нешта робім, то робім гэта добра, інакш нам не трэба. Усе прарэктары, якія са мной працуяць, ведаюць, што калі мы нешта робім, то робім на «выдатна», або, калі не на «выдатна», не робім зусім.

— **Чаму вы абраў будаўніцтва?**

— Яшчэ ў дзясятым класе я займеў цягу да будаўніцтва. Але пад уплывам настайніка матэматыкі закончыў завочную фізіка-матэматычную школу пры Маскоўскім дзяржаўным універсітэце, і нас, яе выпускнікоў,

Адкрыццё вучэбна-навукова-практычнага юрыдычнага цэнтра.

запрасілі пастваць у МДУ. Конкурс складаў чатыры з паловай чалавекі на месца і з двухсотпяцідзесяці абитурыентаў механіка-матэматычнага факультета (спецыяльнасць «Матэматыка») адных толькі медалістай было дзвесце трывцаць. Я не паступіў — не хапіла паловы бала. Але ў МДУ экзамены здаваліся раней, чым у іншыя ВНУ, таму я мог з тымі ж адзнакамі пайсці ў Наваполацкі політэхнічны інстытут, што і зрабіў.

— Вам самому і людзям, якія вас добра ведаюць, вы падаецеся рамантыкам ці... Усё ж будаўніцтва — гэта нешта прыземлене, фундаментальнае.

— Яны бачаць ува мне прагматыка, гэта дакладна.

— Але ж прагматык проста ўзяў бы і зрабіў звычайны рамонт у будынку калегіума і не важдаўся б ні з гадзіннікам у дворыку, ні з езуіцкім калодзежам там жа, ні з галавою Сакрата.

— Значыцца, гадзіннік, яго гісторыя. Неяк па адным з праектаў я паехаў у камандзіроўку ў Кракаў. Там недалёка ад Ягелонскага ўніверсітэта стаіць помнік Пятру Скарзе, першаму рэктару Полацкага езуіцкага калегіума, — высокі велічны помнік. Зайшоў і ў Ягелонскі ўніверсітэт, паходзіў па яго калідорах. Прэкт адзін у адзін у нашым, толькі матэрыялы іншыя — больш цэглы і каменю, ды гісторыяй не так паранены —

не кранулі яго так вайна і іншыя выпрабаванні. Там жа, у Ягелонскім універсітэце, ва ўнутраным дворыку ўбачыў гадзіннік — такі самы, як цяпер у нас, і ў такім жа месцы ўсталяваны. Толькі акадэмічнае шэсце каралеўскае і ў каляровых вондратках, а нашы фігуры — Ефрасіння Полацкая, Францыск Скарына, Пётр Скарса, прафесар і студэнт — выглядаюць, як медныя. І гэты гадзіннік мы стварылі сваімі сіламі: усё — ад балкона да механізмаў — вынік працы машынабудаўнічага факультета, сістэму рухаў распрацавалі на радыётэхнічным факультэце. І атрымліваецца, у Еўропе цяпер трох такія гадзіннікі: у Празе — першы, у Кракаве — другі, у Полацку — трэці. Так, наш гадзіннік — гэта не гістарычнае каштоўнасць, а «навадзел», але ён добра ўпісаўся ў агульны антураж і ўжо з'яўляеца традыцыяй. Пройдзе час, ён нікуды не падзенеца, толькі стане старым — ператворыцца ў гістарычную каштоўнасць.

Другі праект — гэта калодзеж. Казалі нашы гісторыкі, што недзе ў дворыку калегіума павінен быць калодзеж. У нас на кафедры будаўнічых канструкцый ёсць геарадар, які бачыць на глыбіню да трох дзясяткаў метраў, выкарыстоўваецца і будаўнікамі, і гісторыкамі. Гэты прыбор і выявіў, што сапраўды існуе падземны аб'ект, і вызначыў нават памеры. Раскапаць яго было складана: ён быў цалкам закіданы зямлёю і розным смеццем. Але калодзеж раскапалі і аднавілі. Мастак Віктар Лук'яненка, які выкладае на кафедры архітэктуры і дызайну, стварыў адмысловае аблямаванне, і ў 2012 годзе за тры-чатыры дні быў зманіраваны і адкрыты новы цікавы аб'ект.

Пасля надышла чарга скульптурнай кампазіцыі «Студэнт». Безумоўна, з таго часу. Сёлета да дня ўніверсітэта паставім кампазіцыю «Професар», таксама з таго часу, і гэта будзе падзея, бо скульптар, той самы, які стварыў і «Студэнта», — Аляксандр Прохараў, дэкан мастацкага факультета Акадэміі мастацтваў — знайшоў супер-рашэнне: і ў позе, і ў вонратцы, з якой, дарэчы, дапамагалі нашы гісторыкі. «Студэнтка» новага часу ужо ёсць у Наваполацкім вучэбным корпусе, і сучасны выкладчык таксама з'яўіцца. Усё гэта мыробім для таго, каб падтрымліваць асяроддзе, якое тут некалі панавала, павышаць аўтарытэт гісторыі, стаўленне да яе і цікавасць з боку нашых студэнтаў.

Яшчэ адна ідэя — механічная галава. Здавала-ся б, забаўляльны праект, цацка, але мы вычыталі пра гэтую галаву і вырашылі таксама яе «вярнуць». Сапраўды, як пісалася, існавала ў сцяне ніша з галавой, хутчэй за ўсё, за сцяною сядзеў нехта вельмі разумны, каму можна было зада-ваць пытанні на пяці мовах і атрымліваць адказы. І школьнікі таго часу да яе сапраўды хадзілі, такое было. Безумоўна, часы мняюцца, і сёння ніхто б не здзівіўся, калі б за сцяной хтосьці не-шта гаварыў. Хто разабраў не адну кітайскую цацку, той добра ведае, як такую разумную гала-ву можна зрабіць нават з мімікай для выяўлення эмоцый. Маску ў выглядзе твару Сакрата, як і было ў мінулыя часы, стварыў нам згаданы ўжо Аляксандр Прохараў, усе механізмы, начынне, кантролерныя сістэмы — радыётэхнічны фа-культэт сумесна з машынабудаўнічым і факуль-тэтам інфармацыйных тэхналогій. У дадатак мы ажыццяўлі гісторычнае ўзнаўленне аўдышторыі: кафедра і драўляныя лавы са спінкамі, як у тыя часы. Гэта памяшканне карыстаецца вялікай па-пулярнасцю і мае адразу два прызначэнні: у ім праводзяцца экспкурсіі для ўсіх жадаючых і заняткі для студэнтаў, якія навучаюцца па спецыяльнасці «Турызм і гасціннасць». Для апошніх гэта проста аўдышторыя. Спінкі на лавах пераносяцца ў адзін бок, каб пагаварыць з Сакратам, і ў процілеглы, да экранаў, — каб паслухаць выкладчыка. У бліжэйшых планах — адкрыццё экспазіцыі па гісторыі калегіума, з артэфактамі, археалагічнымі знаходкамі ў прымым доступе, каб гісторыю калегіума і тутэйшай адукцыі раскрыць на фактычных матэрыялах.

— Атрымліваецца, што вашы выкладчыкі, факультэты і кафедры ў такім зайдрос-ным адзінстве і нават сяброўстве працујуць над тым, што не ўваходзіць у абавязковую праграму, а толькі з'яўляеца дадатковай прывілеяй. А чым яшчэ полацкія выкладчыкі не падобныя да іншых?

— Так, калектыв наш вельмі працаздольны. У адрозненне ад тая званых вядучых ВНУ сталіцы, дзе сярэдні ўзрост выкладчыкаў — каля 60 гадоў, сярэдні ўзрост нашых выкладчыкаў — 42 гады. Мы ўсё робім для таго, каб ствараць перспектывныя магчымасці для таленавітай моладзі. Ідэя наша

«Наш універсітэт мае ўсё, каб стаць лепшым: і месца, і папярэдне зробленае, і базу, матэрыяльную і духоўную, і бласлаўленне гісторыяй. І ён будзе лепшым!»

у тым, што на кафедру абавязкова павінны прыходзіць маладыя людзі. Кожнаму з іх даюцца два тэрміны па пяць гадоў, на працягу якіх малады выкладчык павінен абараніць дысертацыю. Гэта своеасаблівая ліцэнзія на далейшую выкладчыц-кую дзейнасць, так прынята ва ўсім свеце: калі хо-чаш выкладаць, то абавязкова павінен займацца навукай, бо інакш выкладаць якасна ты не зможаш. Канечне, за дзесяць гадоў, як бы там ні было, чалавек ператвараецца ў якаснага выкладчыка, і загад-чык кафедры заўсёды яго, вопытнага, падтрымае, бо за яго перажывае больш, чым за некага новага, яму невядомага. Але паглядзі на такога выкладчы-ка з іншага боку: ведамі ён быццам валодае, але ды-сертацыю абараніць не здолеў, значыць, не можа рашиць навуковую задачу, і калі так, то павінен даць месца таму, хто можа яе рашиць. Парадак ёсьць парадак. І свежая кроў ёсьць свежая кроў.

Што яшчэ вызначае асобу і пазіцыю нашых выкладчыкаў? Ёсьць, ведаецце, патрыятызм вялікай нацыі, а ёсьць патрыятызм нацыі маленькой. Дык вось розніца паміж нашымі выкладчыкамі і выкладчыкамі сталічных ВНУ якраз такая — як паміж патрыятызмамі нацый. Сталічная ВНУ не адчувае страху, што яе могуць закрыць, а тут, на перыферый, мы заўсёды змагаемся за вы-живанне і існаванне. І гэта не мінае выкладчы-ка. Патрыятызм выкладчыка рэгіональной ВНУ (я ўпэўнены, не толькі нашай) адрозніваецца ад патрыятызму выкладчыка больш шчаслівай (у адміністрацыйна-тэрытарыяльным сэнсе) уста-новы.

Наша ВНУ размешчана нават не ў аблас-
ным горадзе, а ў самым што ні ёсьць рэгіёне. Але
рэгіён гэты найцяснейшым чынам звязаны з вы-
творчасцю. Палацкі дзяржаўны ўніверсітэт на 60
працэнтаў складаецца з тэхнічных спецыяльнас-
цей, і ўсе яны арыентаваны на мясцовую вытвор-
часць — нафтаперапрацоўку і хімічную прамыс-
ловасць, «Нафтан» і «Палімір», дзе працуе вялізная
колькасць наших выпускнікоў. Да таго ж з гэтымі
комплексамі звязаны нашы выкладчыкі і навукоўцы.
Гэта і ёсьць іх адметная рыса: непасрэдная сувязь
з жыццём, прамысловасцю, галінамі вытворчасці.
А наши студэнты тэхнічных факультэтаў не ма-
юць ніякіх праблем ні з практикай, ні з размерка-
ваннем, яны больш адаптаваны да жыцця. Але і
гуманітарныя спецыяльнасці не ў занядбанні: сёння
ўсе павярнуліся да замежных моў, і рэгіянальному
універсітэту яны таксама патрэбны. І сам
рэгіянальны ўніверсітэт вельмі важны для краіны.
Сёння гэта не ўсе разумеюць, і зноў сталічныя ВНУ
цягнуць на сябе коўдру: маўляў, няхай рэгіянальны
рыхтуе спецыялісту на першай ступені адукцыі,
а другую бярэ на сябе сталіца. Толькі ж гэта шлях у
нікуды — у бок бананавай рэспублікі з адным адукы-
цыйным цэнтрам і рэгіёнамі, у адукцыйным сэнсе
закінутымі. А мы тым часам рыхтуем кадры, заточаныя
пад тое, дзе яны будуць працаўца.

Памятаецца, дзесяцігоддзямі чакала Полаччына
на архітэктараў, хаця б якога выпускніка з Мінска,
бо пасады архітэктараў займаліся будаўнікамі.
Архітэктары прыязджалі і ад'язджалі, ніхто не
хацеў заставацца. Адкрылі сваю такую спецыяль-
насць — і наши выпускнікі-землякі тут з радасцю
застаюцца. Увогуле, ёсьць і адваротная з'ява: чым
больш мы працуем са школамі, рыхтуючы вучняў
да алімпіяд, тым больш спрыяем таму, што лепшыя
з лепшых выязджаюць у Мінск паступаць. Пытаem:
чаму? Бацькоўскі адказ: а раптам застанецца жыць
у Мінску? То бок, бацькі накіроўваюць дзяцей
у сталіцу не па якасць адукцыі, а з надзеяй «раптам
застанецца». Калі ўвесь час «вымываць» адсюль леп-
ших, нічога добраага не будзе і тут.

Рэгіянальныя ВНУ праста неабходныя. Усё жыц-
цё з усіх трывун я гавару пра роўныя магчымасці
для ўсіх ВНУ. Варта толькі падлічыць, колькі каш-
тует адзін выпускнік, і стане зразумела: наш,
рэгіянальны, каштует менш, дык ці варта пускаць
сродкі на вецер?

Больш за тысяча дысцыплін выкладаецца
у нас, і па кожнай дысцыпліне ёсьць вучэбна-ме-
тадычны комплекс: канспект лекцый, указанні
да практычных работ, праграмы, пытанні, тэс-
ты — кожны выкладчык мае сваю метадычную
базу. Пачыналі гэту традыцыю дзесяць гадоў
таму, пераадольваючы і нежаданне, і страх «рас-
сакрэчвання» дадзеных, але спачатку на папе-
ры, а цяпер ужо і ў электроннай форме існуюць
нарэшце такія базы. Сутнасць іх існавання ў tym,
што найбольшыя веды студэнт атрымлівае не
тады, калі проста праслушвае лекцыю, і не тады,
калі слухае і запісвае, а тады, калі асвойвае тэму
самастойна, з выкарыстаннем наяўных крыніц,
сучасных методык, інфарматэхнолагій. Тут, трэ-
ба сказаць, мы адны з лепшых у краіне. Паколькі
наши выкладчыкі пераважна маладыя, то гэта ім
лёгка асвоіць. Пачыналася з завочнага навучан-
ня — як найбольш ушчэмленай формы сувязі
са студэнтам. Дні завочніка вялікага эффекту не
давалі, а сёння выкладчыкі праз выкарыстан-
не інфарматэхнолагій даюць завочнікам заданні
кожны тыдзень, а тыя іх выконваюць і трymаюць
сябе, такім чынам, увесы час у тонусе. Канечне,
спачатку яны супраціўляюць — бо трэба ж без пе-
рапынку вучыцца! Але падладзіліся і адчулі, што
якасць адукцыі павысілася. Тое самае адбываец-
ца і з дзённай формай навучання.

Наши выкладчыкі адрозніваюцца яшчэ
і tym, што вельмі шмат часу вылучаюць на
індывідуальныя заняткі са студэнтамі. ПДУ не
спускаецца ніжэй за 5—6 месцы па студэнц-
кай навуцы, бо выкладчыкі на тое маюць час.
Сталічныя ж выкладаюць у двух-трох ВНУ, бега-
юць паміж імі і няма калі ім на студэнта звярнуць
увагу. Наши са студэнтамі працуюць эксклюзіўна,
адсюль і вынікі. Калі б да нас яшчэ і прыходзілі са-
мая таленавітыя — тыя, што ў Мінск паступаюць...

**— А што вы думаеце пра вышэйшую ад-
укацыю наогул? Можна ж не мець яе і быць і
разумным чалавекам, і самадастатковым,
і щаслівым. А ў іншага, бывае, адукцыя
ніякага дыплома не вартая.**

— Нам тут нікуды не падзецца ад сусветных
тэндэнций, паводле якіх вышэйшая адукцыя ста-
ла масавай з'явай. Гэта першае. Другое — адукы-
ція ёсьць бізнес, і вялікі.

На дзесяцігоддзі Балонскага працэсу ў Бу-харэсце выкавалася заклапочанасць тым, што ёўрапейская адукацыя церпіць страты. Маўляў, уся Паўднёва-Усходняя Азія ігнаруе Еўропу і накіроўваецца на вучобу ў ЗША, Канаду ці Аўстралію. Чаму? Па-першае, у гэтых краінах меншы кошт пражывання, па-другое, карацейшыя тэрміны навучання, па-трэцяе, кошт яго — таксама меншы, па-чацвёртае, навучанне вядзеца на міжнароднай англійскай мове. І трывьёны долараў накіроўваліся міма Еўропы, і Еўропа нарэшце адзначыла, што трэба паварочвацца ў бок англійскай мовы. І Палацкі ўніверсітэт таксама перайшоў на англійскую мову навучання. Гэта ад імкнення прыцягнуць сродкі.

Адметнасць сённяшняй адукацыі таксама ў тым, што яна двухуздоўневая: бакалаўрыят і магістратура. Гэта выкліканы нічым іншым, як эканамічнай мэтазгоднасцю. Будаўнік можа працеваць майстрам, прарабам, начальнікам участка і нават начальнікам упраўлення, маючи, падранейшаму кажучы, незавершаную вышэйшую адукацыю, а сённяшній мовай бакалаўрыят: адвучыўшыся чатыры гады, якія ўтрымлівалі паменшаны аб'ём ведаў па вышэйшай матэматыцы (а больш яму ніколі ў жыцці не спатрэбіцца) і фізіцы (якую ўсё роўна паўтараюць нанова, як у школе). То бок, калі больш эканомна зірнуць на аб'ём дысцыплін, можна падрыхтаваць спецыяліста, па-першае, за меншыя гроши, па-другое, з больш прывабным для яго тэрмінам навучання, па-трэцяе, з большай выгадай для эканомікі краіны. Ён, гэты спецыяліст, будзе мець патрэбны ўзровень для рашэння пэўных задач. А калі ён праекціроўшчыкам хоча быць, калі яму трэба разлічваць трываласць збудавання, то трэба яшчэ два гады правучыцца ў магістратуры, дзе яму дадаткова дадуць матэматыку, будаўнічую механіку, супрамат — спецыфічныя дысцыпліны — каб ён здолеў праектаваць унікальныя пабудовы. У нас пакуль такое раздзяленне адбываецца з большага як даніна модзе, а не ад разумення эканоміі, але ж адбываецца! Сёння людзі іншыя — і іншыя студэнты, больш прагматычныя. І мноне заўсёды бачаць яны матывацыю, і выкладчыкам яе да іх данесці не заўсёды атрымліваецца, і ў вучэбных праграмах ёсць хібы: скажам, фізіка для будаўніка і машынабудаўніка павінна чытацца

па-разнаму, а чытаецца аднолькава. Але мы над гэтым працуем. Бо трэба яе, фізіку гэтую, звязваць са спецыяльнасцю.

Уесь час трэба шукаць матывацыю. Студэнт павінен у весь час адзначаць для сябе: «Гэта мне, як ні круці, трэба», «Гэта мне спатрэбіцца тады, а гэта тады». Нашы студэнты добрыя, і не без разумення, але паколькі адукацыя — справа масавая, а не індывидуальная, трэба іх матываваць. Раней студэнт жыў весела ад сесіі да сесіі, цяпер так не атрымліваецца, цяпер выкладчыку больш працы: задаў — і спытай, задаў — спытай і новае задай. Уесь семестр трэба студэнту напружвацца: выконваць заданні і даваць адказы, інакш ён не зможа засвоіць курс. Усё накіравана на самастойную працу, часткамі, этапамі, паводле модульна-рэйтынгавай сістэмы, і рэйтингі павышаюцца і павышаюцца, і толькі гэта стымулюе, прымушае рыхтавацца на працягу семестра. А пасля, на экзамене, той паказвае добрыя вынікі, хто ўесь семестр выконвае кожную дробязь. Пры такой матывацыі нават з тых, хто ў школе меў невысокія здольнасці, атрымліваюцца вельмі добрыя спецыялісты.

— Значыць, вы студэнтаў яшчэ і выхоўваеце, а не толькі вучыце. Насуперак агульнаму ўяўленню, што дзіця трэба выхоўваць, пакуль яно ляжыць у попераці лаўкі, вы выхоўваеце тых, хто на лаўках сядзіць.

— Калі рыхтаваць тэхнічнага чарвяка, тады можна абысціся і без выхавання, але ж мы працягваем фарміраванне асобы. Розныя, канечне, бываюць выкладчыкі. Існуюць і такія, для каго выкладанне ёсць падаўленне студэнта. Але мы без такіх выкладчыкаў абыходзімся. Нам патрэбны іншыя, з якімі ў студэнта вырастоць крылы. Вывучыць усё, вядома ж, немагчыма, асабліва сёння, калі такая вялікая колькасць інфармацыі і такі яе рост назіраюцца па кожнай канкрэтнай спецыяльнасці. Але студэнт павінен быць упэўнены, што ён зможа яе засвоіць. Гэта значыць, ён павінен ведаць, што яна яму патрэбна. А калі не патрэбна... Калі выкладчык яму кажа: «Ты не хімік», дык ён і не будзе хімікам. А іншы скажа яму: «Ты хімік» — і ён будзе хімікам, і зможа стаць дырэктарам хімічнага прадпрыемства і на-

ват нобелеўскім лаўрэатам. Мэта вышэйшай школы — «не забіць», а падтрымаць. У дашкольнай адукцыі, між іншым, тая ж мэта. Чалавеку толькі дапамагаюць развівацца, выкарыстоўваючы са-мыя розныя методыкі, але не пры-мушаюць хадзіць строем і спяваць хорам, як у старой сістэме.

У Швецыі я неяк убачыў карцінку, якую не адразу зразумеў. На ёй намалявана дрэва, перад дрэвам — кафедра і вы-кладчык, а на палянцы паставлены парты, за партамі (і на партах) — жывыя істоты: слон, залатая рыбка ў акварыуме, птушка, мал-пачка, удаў. Выкладчык кажа: «А цяпер вам усім адно заданне: трэ-ба зазлезі на гэта дрэва». Сут-насць у tym, што калі малпачка і птушка выканаюць заданне лёгка, удаў таксама здолее справіцца, то для слана і рыбкі гэта задача не-выканальнаяная. Але ці яны, хто не можа, у tym вінаватыя? Людзі — розныя: нехта птушка, нехта рыб-ка, нехта, умоўна кажучы, слон. І ў школе педагог павінен даць магчымасць кожнаму чалавеку адчуць, хто ён ёсць і што можа. А ўжо прыйшоўшы да нас, у вышэй-шую школу, слон ты ці птушка, аднолькава павінен лезі на дрэ-ва, бо на гэта ўжо падпісаўся пры паступленні. Ну, або не дрэва трэ-ба было выбіраць...

— Што вы чытаеце? Гэта пы-танне не толькі пра мастацкую літаратуру, а ўвогуле пра ваш выбар чытання.

— Па жыцці, як я ўжо казаў, я прагматык, і з задавальненнем чытаю модныя кніжкі, калі маю на гэта час ці жаданне адысці ад тэмы асноўной дзейнасці. «Адценні шэрага» і «Парфю-

Рэспубліканскі баль выпускнікоў ВНУ.

мера» — чытаў. Але аддаю перавагу літаратуры, звязанай з вышэйшай школай, цікаўлюся сусветнымі тэндэнцыямі ў адукцыі. Бо калі толькі слухаць, што кажуць, і гэта рабіць, нічога добра не атрымаецца. Трэба самому кумекаць, у які бок рухацца, а ў які лепш не трэба. Мець уласнае меркаванне і бачыць уласную мэту. Акрамя таго, як спецыяліст у галіне будаўнічых канструкцый, я, каб не дыскваліфікацацца ў сваім накірунку, дзе я ўсё ж прафесар і доктар науک, трymаю сябе ў тонусе чытаннем спецыяльной літаратуры. Але да творчых людзей і мастацкіх твораў стаўлюся з вялікай павагай.

— Як вы бавіце час, не звязаны з прафесійнай дзей-насцю?

— Ведаеце, бывае па-рознаму. Але калі ты рэктар, то і ў суботу ты рэктар, і ў нядзелю — таксама рэктар. Кіраунік не можа перастаць думачы пра аб'ект кіравання: тут або праца-ваць, каб быў вынік, або не праца-ваць зусім. Таму мая сям'я пакутуе, а я яе разумею. Праўда, апошнім часам, з волытам, усё ж з'яўляецца вольны час. Сёлета я заразіўся зімовай рыбалкай. Тры разы ўжо з'ездзіў на Чудскае возера, там ловіцца вельмі добра.

— Ці ёсць пытанне, якое я вам не задала і на якое вам хацелася б адказаць?

— Вы не спыталі пра будучыню. Наш універсітэт мае ўсё, каб стаць лепшым: і месца, і папярэдне зробленае, і базу, матэры-яльную і духоўную, і бласлаўленне гісторыяй. І ён будзе лепшим!